

УДК 37.015.31:7] 378.011.3-057.87

СТВОРЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СТУДЕНТІВ

Микуліна А.К., старший викладач
кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Мукачівський державний університет

Михайлова К.В., старший викладач
кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Мукачівський державний університет

На основі результатів теоретичного аналізу у статті розкрито педагогічні умови, які впливають на розвиток естетичної культури студентів у вищому педагогічному закладі під час вивчення дисциплін художньо-естетичного циклу. Визначені у статті педагогічні умови сприяють естетичному вихованню студентів на професійному рівні та оволодінню ними понятійно-категоріальним апаратом естетичної культури; впливають на формування вмінь застосовувати засоби мистецтва на практичних заняттях; розвивають здатність до використання мистецтва в педагогічній діяльності.

Ключові слова: естетичне виховання, естетична культура, педагогічні умови, художньо-естетична діяльність, художньо-естетичний цикл, майбутні педагоги.

На основе результатов теоретического анализа в статье раскрыты условия, которые влияют на развитие эстетической культуры у студентов в высшем педагогическом заведении при изучении дисциплин художественно-эстетического цикла. Соблюдение педагогических условий способствует эстетическому воспитанию студентов на профессиональном уровне и овладению ими понятийно-категориальным аппаратом эстетической культуры; влияет на формирование умений применять средства искусства на практических занятиях; развивает способность к использованию искусства в педагогической деятельности.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, эстетическая культура, педагогические условия, художественно-эстетическая деятельность, художественно-эстетический цикл, будущие педагоги.

Mykulina A.K., Mikhaylova K.V. THE CREATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS AESTHETIC CULTURE

The question of the aesthetic education of the individual acquires special significance in modern conditions of society. Nowadays requires the training of such a specialist who is able to combine learning with a harmonious spiritual upbringing of the individual: not only ready to teach and educate, but also direct his activity to the formation of the spiritual world of a child, able to see and understand the beauty of the environment, work and create according to its laws.

The article has defined the purpose: theoretically substantiate the role of aesthetic education in the development of student's personality and to determine the pedagogical conditions for the development of aesthetic culture among future educators in higher educational establishments.

Based on the results of theoretical analysis, it has been determined a number of pedagogical conditions for the effectiveness of the development the aesthetic culture of students of the pedagogical university by means of art: the definition of pedagogical possibilities of art; representation of art in the educational process as part of a whole folk culture; organization of the process of integration of perception and artistic and creative activity; acquaintance of students with the art of regional and world-class.

The adherence of pedagogical conditions will contribute to the aesthetic development of future teachers at the professional level, which involves the following components: mastering the conceptual-categorical apparatus of aesthetic culture; formation of skills to use means of art in practical classes; readiness for usage of objects of art in pedagogical activity.

Students need to develop aesthetic culture in the process of pedagogical activities, whose purpose is to expand artistic horizons, to realize artistic needs, to raise interest and respect for folk traditions, works of art. Among forms of pedagogical activity, it has been advisable to use special subjects, electives, creative workshops, master classes on fine and folk art.

Key words: aesthetic education, aesthetic culture, pedagogical conditions, artistic and aesthetic activity, artistic and aesthetic cycle, future teachers.

Постановка проблеми. Модернізація системи освіти спонукає до глибоких соціальних, духовних й економічних зрушень. Питання естетичного виховання особистості набуває особливого значення в сучасних умовах розвитку суспільства, коли загострюються суспільні суперечності, втрачаються загальнолюдські цінності, життєві ідеали. У зв'язку з цим важливою є проблема оволодіння молоддю цінностями світового та на-

родного мистецтва, а розвиток чуття прекрасного, здатності розуміти й цінити твори мистецтва розглядається як одне із завдань національної системи освіти.

Реалізація означених завдань зумовлена професійною діяльністю педагога, здатного вільно орієнтуватися в соціальних і природних умовах, розуміти особливості розвитку культури, оволодівати різноманітною науковою інформацією, постійно підвищувати рівень своєї професійної підготовки.

Теоретичну основу естетичного виховання студентів становлять концептуальні положення Закону України «Про освіту», Державної національної програми «Освіта (Україна XXI століття)», Концепції національного виховання, Концепції естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури.

Розвиток освіти в сучасних умовах вимагає підготовки такого фахівця, який уміє поєднувати навчання з гармонійним духовним вихованням особистості: не тільки готовність навчати, але й уміння спрямувати свою діяльність на формування духовного світу дитини, здібного бачити й розуміти красу в довкіллі, працювати й творити за її законами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У теорії естетичного виховання творчо-естетична діяльність розглядається на основі активізації емоційного досвіду особистості, в органічній єдності емоційно-почуттєвої та інтелектуальної сфери (В. Бутенко, Т. Зайцева, О. Олексюк, Г. Падалка, Л. Рожина, Л. Фаустова, Г. Шевченко, О. Щолокова та інші вчені).

Особливість естетичного виховання молодого покоління розкривається у працях сучасних дослідників (І. Бех, А. Бойко, С. Гончаренко, М. Євтух, Ю. Руденко, О. Сухомлинська, Н. Ягненкова та інші).

Певний інтерес становлять наукові праці про значення художньо-естетичної діяльності студентів у навчальній та позанавчальній роботі (М. Кір'ян, О. Коломієць, О. Медведєва, Г. Меднікова, М. Нечепоренко, Я. Сопіна та інші) [5, с. 92].

Проблеми культурологічного підходу до педагогічної підготовки педагога представлені працями таких учених, як В. Бутенко, М. Лещенко, С. Мельничук, Н. Миропольська, В. Орлов, О. Щолокова та інші. Дослідження науковців доводять, що мистецтво як одна з форм пізнання дійсності забезпечує різнобічний вплив на свідомість людини, тобто виступає джерелом пізнавальної діяльності, духовного збагачення, є засобом формування світогляду кожної окремої особистості [6, с. 120].

Роль естетичного у професійній підготовці майбутнього педагога, зв'язок його особистісних якостей з ефективністю естетичної роботи у навчальному закладі розкрито у працях О.Ю. Горожанкіної, Н.М. Конишевої, Г.І. Кутузової, Г.М. Падалки, З.Л. Подольської та інших дослідників.

Значна увага надається розробленню ефективних технологій підготовки педагогів до естетичного виховання (Л.М. Волинець, М.П. Лещенко, Л.І. Маріупольська, Н.Є. Миропольська, Ю.О. Кашкаров та інші науковці) [7, с. 46].

Постановка завдання. Як показує вивчення досвіду підготовки майбутніх педагогів, на педагогічних факультетах у вишах та в педагогічних коледжах успішно вирішується проблема професійної підготовки майбутніх фахівців. Ця система забезпечує накопичення теоретичних знань, формує та розвиває професійні вміння й навички, але поки що недостатньою мірою вирішується проблема розвитку естетичної культури як професійної якості особистості майбутніх педагогів.

Мета статті – теоретично обґрунтувати роль естетичного виховання в розвитку особистості студентів та визначити педагогічні умови розвитку естетичної культури у майбутніх педагогів у вищому педагогічному закладі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Естетичне виховання на сучасному етапі повинно сприяти формуванню творчої активної особистості, здатної повноцінно сприймати прекрасне, гармонійне, досконале в житті, природі, мистецтві, жити та творити за законами краси. Естетичне виховання не тільки відкриває душу людини назустріч звукам, фарбам, формам світу та мистецтву, але й сприяє більш повному, зв'язному й глибокому розумінню світу й більш гармонійному, всебічному розкриттю самого себе. Це сприяє розвитку творчого мислення, розширює можливості в пошуку нових шляхів і рішень.

Саме тому однією з найважливіших педагогічних умов успішного художньо-естетичного виховання майбутнього фахівця є організація навчально-виховного процесу, в якому стосунки між викладачем і студентами мають характер співпраці та відповідають суб'єктивно-об'єктивним відносинам.

У практиці вищої школи існують відповідні труднощі, зокрема в організації навчально-виховного процесу:

- скорочення годин на дисципліни художньо-естетичного циклу;
- недостатня увага до змісту культурологічних курсів;

- відсутність типових програм курсів мистецтвознавчого спрямування;
- недостатнє врахування й використання вітчизняного та зарубіжного досвіду викладання дисциплін художньо-естетичного циклу;
- відсутність відповідної системи роботи, яка передбачає широке використання засобів народного мистецтва;
- відсутність цілеспрямовано розроблених методик, рекомендацій із художньо-естетичного виховання майбутніх педагогів [5, с. 67].

Потреби суспільства й часу у фахівцях із розвиненою естетичною культурою визначають як зміст підготовки студентів, так і роль предметів художньо-естетичного спрямування. Ідеться про такий процес підготовки майбутнього педагога, коли з пасивного об'єкта – одержувача знань студент перетворюється на активний суб'єкт оволодіння професійно-необхідними, особистісно-значущими знаннями на рівні їх творчого осмислення й практичної реалізації [6, с. 98].

Це дає змогу стверджувати, що оптимальними педагогічними умовами успішного естетичного розвитку студентів вищих педагогічних навчальних закладів мають бути такі:

- достатня кількість годин на викладання дисциплін художньо-естетичного змісту, що дасть можливість успішно сприяти розвитку естетичної культури у студентів;
- забезпечення викладання художньо-естетичних курсів відповідними спеціалістами;
- збільшення уваги до зарубіжного та вітчизняного досвіду естетичної підготовки майбутніх педагогів;
- розроблення системи роботи з естетичного виховання студентів.

Необхідність дотримання визначених умов підтверджується положеннями Концепції професійно-художньої освіти, у якій наголошується, що система художньо-професійної підготовки майбутніх педагогів потребує «оновлення змісту науково-методичного забезпечення, врахування особливостей впливу народного мистецтва на особистість, пріоритет мистецьких цінностей у навчанні, художньому розвитку та саморозвитку особистості» [1, с. 135].

Як доводять дослідження, творчі здібності найбільш успішно реалізуються в художньо-естетичній діяльності. Виявлено також, що ця діяльність відбувається у два етапи.

Перший етап передбачає вивчення дисциплін художньо-естетичного спрямування.

Досить важливою умовою розвитку естетичної культури студентів на цьому етапі

є те, що вони мають не тільки накопичувати знання з образотворчого та декоративно-прикладних мистецтв, але й набути певного емоційного досвіду «спілкування» з творами мистецтва, усвідомлюючи красу й соціальну цінність художніх виробів [6, с. 45].

Використання мистецтва у процесі навчання створює можливості для гармонізації емоційних і логічних компонентів діяльності майбутніх педагогів, реалізації їхніх творчих здібностей. Серед найважливіших якостей, що визначають рівень естетичного виховання майбутнього педагога, варто виділити потребу в систематичному естетичному вихованні, самовихованні та самоосвіті, широкий естетичний і художній кругозір, високорозвинений естетичний ідеал, смак, уміння аналізувати, опановувати, сприймати естетичний об'єкт, високий рівень розвитку художньо-творчих здібностей.

Другий етап передбачає залучення студентів до конкретної художньо-естетичної діяльності, в якій особистість має змогу самовираження, розкриття й реалізації власного інтелектуального потенціалу.

На цьому етапі велику роль відіграє позааудиторна художньо-естетична діяльність, яка ґрунтується на таких принципах:

- свобода вибору змісту діяльності;
- врахування інтересів студентів до певних форм позааудиторної роботи;
- добровільна співпраця викладачів і студентів;
- прагнення досягти успіху в роботі [5, с. 76].

Залучення майбутнього фахівця до різних видів художньо-естетичної діяльності та підвищення ролі самостійної роботи студентів мають поєднуватись із усуненням надмірної інформативності занять. Саме тому інформативний матеріал художньо-естетичного змісту має поєднуватись із досить широким застосуванням ілюстративного матеріалу й використанням завдань художньо-творчого змісту.

Організація роботи студентів на заняттях під час вивчення дисциплін художньо-естетичного циклу передбачає постійне сприйняття ними відомих творів образотворчого й прикладного мистецтва. Таке «спілкування» людини з творами мистецтва потребує наступного обговорення краси й цінності твору, оскільки різні погляди, різноманітні підходи до оцінювання шедевру поступово формують художньо-образне мислення, розвивають естетичні смаки. У процесі цієї роботи студенти навчаються висловлювати свої враження від творів мистецтва, робити художньо-змістовий аналіз твору, визначати їхнє призначення, обирати основні засо-

би виразності творів народного мистецтва. [6, с. 64].

Отже, теоретичний матеріал, на засадах якого відбувається естетичний розвиток студентів, має обов'язково закріплюватися на практичних заняттях. Ідеться, насамперед, про ті практичні заняття, на яких студенти самостійно виконують практичні роботи, виготовляють певні роботи з образотворчого мистецтва та вироби з художньої праці в різних видах художньо-прикладної діяльності (малювання, ліплення, аплікації, вишивання, виготовлення виробів у техніці паперопластики, вирізання витинанок тощо). Діяльність майбутнього педагога з використання різноманітного матеріалу не тільки дасть змогу сформуванню вміння та навички роботи з ним, але й сприятиме естетичному розвитку студентів.

Досить важливою умовою розвитку естетичної культури студентів, на наш погляд, є органічний зв'язок у роботі із завданнями прикладного характеру під час вивчення мистецьких дисциплін (завдання з естетичного оформлення інтер'єру ДНЗ, конструювання виробів із різних матеріалів, створення прикрас до свят, атрибутів для занять, наочних посібників). Взаємозв'язок цих етапів роботи позитивно позначається на естетичному розвитку особистості майбутнього педагога, стимулює потребу творити нові матеріальні цінності, дає змогу отримувати естетичну насолоду та здійснювати самооцінювання продуктів власної діяльності.

Процес розвитку естетичної культури не може обмежуватися лише вивченням дисциплін художньо-естетичного циклу. Доцільно розширювати сферу естетичного розвитку в процесі вивчення інших дисциплін. Творче застосування різних мистецьких засобів на заняттях із різних навчальних дисциплін сприятиме розширенню світогляду студентів і розвитку їхнього інтелекту завдяки співставленням та усвідомленню найрізноманітніших зв'язків [2, с. 19].

Інтегративний підхід, використання якого є однією з педагогічних умов успішного розвитку естетичної культури студентів, передбачає інтеграцію матеріалу за такими принципами:

- цільовим (уміння визначати спільні для різних предметів на-вчальні завдання та реалізовувати їх через систему виразальних засобів);
- мотиваційним (використання одного виду мистецтва як засобу мотивації іншого);
- понятійним (синтезування мистецтвознавчих понять, спільних для різних дисциплін) [3, с. 39].

Однією з педагогічних умов успішності розвитку естетичної культури студентів є шлях від кваліфікованого «спілкування» з мистецтвом до розвитку духовно повноцінної особистості. Тільки внаслідок засвоєння й перетворення у власний здобуток історичного багатства всесвітньої та національної естетичної культури особистість стає емоційно багатогою, здатною глибоко й тонко відчувати навколишню дійсність. Якщо людина має сформоване емоційне відчуття під час сприйняття виробів художньо-естетичного мистецтва, створюється передумова успішного подальшого естетичного виховання особистості [5, с. 94]. Не викликає сумніву, що педагог зі сформованою естетичною культурою буде спроможним формувати цю якість у своїх вихованців, а також розвивати їхні творчі здібності, адже відомо, що саме творчо розвинуті особистості найбільш підготовлені до подальшого творчого саморозвитку.

Розвиток естетичної культури в навчально-виховному процесі підготовки майбутніх вихователів успішно здійснюється в тому разі, якщо відбувається тісна взаємодія інформації з художньо-естетичних навчальних курсів з емоційно-чуттєвим сприйняттям цієї інформації [2, с. 57]. Художнє виховання успішно формується тільки тоді, коли емоційне сприйняття художніх виробів стає активним внутрішнім процесом. Недооцінка емоційного впливу художніх творів призводить до спрощеного практичного вивчення дисциплін художньо-естетичного спрямування, а також до нівелювання феноменологічної природи мистецтва.

Важливою педагогічною умовою розвитку естетичної культури студентів є також необхідність оволодіння понятійно-категоріальним апаратом мистецтва, необхідним для повноцінного спілкування з мистецькими творами, розуміння їхньої «мови» [6, с. 46].

Визнаною педагогічною умовою є звернення студентів до народного мистецтва. Адже народне мистецтво – це носій етнічної художньої культури, зміст якої створює єдиний образ світу. Саме тому необхідним є глибоке знання народних видів мистецтва, традицій, народних ремесел, обрядів, а також практичне відтворення набутих умінь під час виконання власних художніх виробів [5, с. 103].

Ще однією з умов є також надання процесу викладання художньо-естетичних дисциплін індивідуалізованого забарвлення. При цьому потрібно враховувати, що через вивчення й розуміння художньої культури людина прилучається до духовного світу інших людей, починає розуміти особливості їхнього життя, спостерігає й вивчає духовний

досвід людства [3, с. 39]. Ці знання сьогодні мають велике значення для формування особистості освіченої інтелігентної людини й для підвищення кваліфікації педагога.

Для вирішення вказаних проблем важливими є інтегративні курси, насамперед мистецтвознавчого змісту, в яких закладені значні потенційні можливості для формування художньо-естетичних якостей майбутніх педагогів.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, розвиток естетичної культури студентів необхідно здійснювати в процесі організації педагогічної діяльності, метою якої є розширення художнього кругозору, реалізація художніх потреб, виховання інтересу та поваги до народних традицій, творів мистецтва. На думку практиків, серед форм педагогічної діяльності доцільно використовувати спецпредмети, факультативи, творчі майстерні, майстер-класи з образотворчого та народного мистецтва.

Тож, спираючись на результати теоретичного аналізу, ми виділили низку педагогічних умов ефективності розвитку естетичної культури студентів педагогічного вишу засобами мистецтва: визначення педагогічних можливостей мистецтва, подання мистецтва в навчально-виховному процесі як частини цільної народної культури, організація процесу інтеграції сприйняття та художньо-творчої діяльності, ознайомлення студентів із мистецтвом регіонального й частково – світового рівня.

Дотримання визначених умов сприятиме естетичному розвитку майбутніх педагогів на професійному рівні, який передбачає такі складники: оволодіння понятійно-категоріальним апаратом естетичної культури, формування вмінь застосовувати засоби мистецтва на практичних заняттях, готовність до використання засобів мистецтва в педагогічній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. Збірник документів, що регламентують роботу закладів освіти України. Кіровоград, 2004. С. 134–140.
2. Кондрацька Л.А. Теорія і технологія культурологічної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичних спеціальностей: дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04. К., 2004. 424 с.
3. Нейгруц Т.В. Інтеграція освітніх програм художньо-естетичної спрямованості в освітньому просторі закладу додаткової освіти. Додаткова освіта і виховання. 2008. № 9. С. 37–41.
4. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті: проект. К.: Вид-во «Шкільний світ», 2001. 16 с.
5. Основи викладання мистецьких дисциплін / За заг. ред. О.П. Рудницької. К., 1998. 183 с.
6. Підкурманна Г.О. Художньо-педагогічна підготовка фахівців дошкільного виховання в педагогічному університеті. СПб.: НДІХ СПб ДУ, 1998. 277 с.
7. Ягненкова Н.В. Естетичне виховання. Актуальність і вічність проблеми. Питання освіти. 2007. № 12. С. 45–49.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>